

Хургъдиг экаснь салгъдж хӳрӱллгънӳ

Эвин тускар

Хургъдиг экаснь салгъдж хӳрӱллгънӳ эв-аргъ „Советское руно“ племхозас „Большевик“, „Ипатовский“ совхозмудт болн нань чиги кесг эдл-ахуст бӳргӳ тархагдж тӳрӱн болдж олзлгдджана. Эн эв-аргъин утхнӳ—бдр болгън экаснь хургъд йилгъгддж, салу хӳрӱлгддж, дакад нилх хургъдт сӳн идгтӳ газр йилгъдж гаргългънд чинр бггднӳ.

Нургархас бмн, брӱн 4 часлӳ хургъд экасн салгъгднӳ. Тӳрӱн бдрмудт хургъд экасн салдж дасад уга цагт, иккӳ боллмш, килмдж кергтӳ болна. Цббкн хонгин хбнн ним диг-дарад хбд даскна, тегӳд хббчнр эн кбдлмшиг тӳргӳр, амрар кӱцӳнӳ. Тохмта хбд бсклгънӳ „Советское руно“ совхозд оцаркас хургъд экасн салгъгднӳ тблӳ 3-4 метр шитм олзлгднӳ. Хбд гарх оцаркин хойр халхдн хббчнр зогсдж, оцаркдн хургъдинь улдӳдж, хббднн гаргъна. Оцаркас гарсн хббдиг худгас услгднӳ, улдсн хургъдтн концентрированн хот бггднӳ.

Тохмта хб бсклгънӳ, „Ипатовский“ совхозин ах хббчнр Ф. Ф. Минко, А. А. Саморок болн Н. Шеничнн расколор дамжулдж оцаркас хбд гаргънӳ, оцаркдн хургъдинь улдӳдж. Расколин бдр нег хббч зогсна, хойргч хббчн хбд раскол тал туудж бгнӳ, гурвдч хббчн расколас гарсн хбд услна. Хургъдн оцаркдан улддж, хот бгхинь кӱлӳнӳ. Расколас гарчак хбд дахдж хургъд бичкӳ гаргха гилж, тӳӳлгдг уудтӳ нег оцарк кегднӳ. Расколур эк дакад орсн хургъдиг йилгъдж эн оцаркур оорулна. Услгънас хбд хӳрӱллгънд гарсна хббн, хашад улдсн хургъдт бдрӳ кемджӳнӳ

брӳл концентрированн хот бггднӳ, тӳӳнӳ хббн тедн цегӳн цевр усар услгднӳ. Хургън болгънд иудан кантл ус улгъхкин кергт цббкн баг-багар эдн услгънд тӳвгднӳ. Усна хббн, хӳрӱллгънд темдлгдсн газрун хургъд гарна. Иилгдж хӳрӱллгънд дассн хургъд токтун тбвкнӱн, сӳн идшлнӳ.

„Ипатовский“ совхозин ах хббч Ф. Ф. Минко хургъд цадсн цагла хойр дакдж амрлгънд зогъсана, тӳӳнӳ хббн шинӳс хӳрӱлнӳ. Люцери бвснд хӳрӱллгън хургъд элкн дӳурдг гемӳр гемтхш гилж хббчнр темдглв. Халун болсн цагт, шитмӳр кегдсн сегӳрн хургъдиг туудж явч ирдж зогсана. Сӳӳдрлдж тендӳн хургъд амрлгъ авна. Эн амрлгъна хббн баг-багар хургъдиг услгънд орудж, концентрированн хот бгнӳ, тегӳд оч эклӳн негдӳлнӳ.

Сӳӳдрлдж амрсна хббн хойрдж экаснь хургъд салгъгддж, асн кӳртл салу хӳрӱллгънӳ. Хонганн хургъд эктӳгън хамдан бӳанӳ.

Тохмта хб бсклгънӳ „Большевик“ болн „Ипатовский“ совхозмудин тӳрӱн нӳурт йовк хббчнрин бригадмуд хашад-бӳзд бӳрдж асрлгъна эв-аргъар хургъд бсклж, экаснь салгълж хӳрӱллгъ кбдлмштӳн орлцулсн учрар, хббнӳ тбл олар авгдсн, тер хургъдн сӳн чангъгъчирг цоггта. Ббоджнӳгъу. Хббнӳ тблг тинм эв-аргъар асрсн Социалистическ Кӳчкблснӳ Герой Д. Т. Харченко 1957 джил 100 хбн болгъсна 135,1 хургъ авб. Холодков—132,1, Г. Т. Харченко—120,9, С. А. Слинько—125, А. А. Слинько—135,3 хургъ авсн.

Эднӳ хургъдн экаснь салгългънӳла ик цокцта, кунд болв.

Эр хургъдн 30-33 килограмм, куукн хургъдн 28-29 килограмм татсн.

1957 джил ик ганьгта джил болад, тӳрмр бвснӳ гарц тату болсн бийнӳ, деер келгдсн хббчнрин-бригадмуд тинм ббдм узмджтӳ болцхав. Экаснь хургъд салгъдж хӳрӱллгънӳ, концентрированн хот дигтнӳ бгӳд, цагтн цевр сӳн усар хургън болгъна ундинь хӳрӱлдж бӳӳснӳ ашд тинм сӳн узмдж бӳргдлсн. Эктӳгън хамдан йовдж бссн хургъд дунд .ус уулж чаадо хургъд, экаснь салгъсна хббн чиги харгъна. Эдн нургълдж экиннӳ усӳр унд кегъӳд йовдг учр. Иим хургъдин бслт ик тату болна. Эктӳгън хамдан йовдж бссн хургъд, хбд услсн цагла, худгин бдрк усна оньгъид, бӳдӳн хбблӳ шахлдж, бийдӳн шав авна, тер учрар, зунин сармудт хургъдин гару икднӳ. Дакад хӳрӱллгънд эктӳгън йовсн хургъдт идгин мунь кӳртнӳ, шимтӳ сӳн кбк бучртӳ ногъагъинь бӳдӳн хбд тӳрӱлдж, хургъдт кӳргӳлго, идкнӳ. Иилгдж бсксн хургъдин бслт ӳлл, тегш болхш. Эдн дунд турнъха, му хургъд ик гарна. Тер учрар мал болшго хургъд оln болна, тегӳд зура кӱцӳлгънд узгддж мелднӳ.

Хашад-бӳзд бӳрдж асрлгъна эв-аргъар хургъд бсклгън, деер келгдсн кесг дугу-дунаас гетлӳнӳ, хургъдиг салу хӳрӱллгънд джисулгддж дасднӳ. Сӳн тохмта, ик эдл-уш бгх мал бсклгънд, тӳрӱн нӳурчнр кбдлмштӳн орлцулджак эв-аргъ ик чинртӳ—зокалта. Эн тоот цуг хббчнрин чинртӳ кбдлмшн болх збвтӳ.

Т. ПОДГОРНАЯ.
ВНИИОК-н наӳчн кбдлӳч.